

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ TESTÜLET.

FŐMUNKATÁRS:

HEGEDÜS ISTVÁN

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KISS SÁNDOR.

Megjelenik — július és augustus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik Óvár. Bástyautca 1. szám alatt); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútea, 15. sz. a.) küldendők.

Közyűlésünk alkalmából.

Az idő óramutatója ismét fordult egyet azóta, midőn utoljára összejövénk mi, egy kis csapatnak, a kolozsmegyei tanító-testületnek igénytelen munkásai, hogy egymásnak beszámoljunk, a kötelesség hű teljesítése felől egymástól számot vegyünk. Egyleti életünk egy évvel ismét többet számlál, s midőn e sorok megjelennek, már hetedik közgyűlésünkben látjuk összejőve egyletünk szeretett tagjait. Legyenek tehát a lap első sorai az ők üdvözlésére szentelve; legyenek ők egyen-egyen és összeségükben részünkről a pályatársi legőszintébb szeretettel köszöntve!

Keblünk érzelmeinek e nyilvánításában azonban nemcsak a legkedvesebb kötelességünknek kívánunk eleget tenni; az „Isten hozott“ öröm hangjait sokszoros érdek és remény is mondatja velünk.

Üdvözljük pályatársainkat a viszontlátás öröme mellett ez alkalomból mindenekfelett azért, mert mi az ilyenü összejöveteleket nem holmi látványosságnak tekintjük, hanem oly nagyfontosságú momentumoknak működésünk életében, melyek igen is méltók arra, hogy örömünknek kifejezést adjunk.

A néptanítói pálya, ha fel bírunk emelkedni e fogalom értelmezésének magaslatára, tagadhatlanul igen szép; de e mellett azt is mindnyájan érezzük — különösen még a mai viszonyok közt — hogy igen nehéz is. A minden lépten utunkba gördülő akadályok ezreivel, pályánkkal hagyományoszerűleg összerorrott terhek igen is nagy súlyával vajmi nehezen küzdhetünk meg egyen-egyen, ha az ugyanegy célra törekvők közt sincs meg az összhang, a kölcsönös támogatás. De hogy ez létrejöhessen, lelkeinkben mindenekfelett egy erős közérzületnek kell kifejlődnie.

E pályatársi közszellem, közérzület felébresztését, megszilárdítását és fentartását várom és remélem én az ilyen összejövetelektől, s ez érdek valószínűségeben üdvözlöm a kolozsmegyei tanító-testületnek egy hosszú év óta nem látott derék vidéki tagjait.

Channing, a nagy amerikai tudós mondja: „több bölcsesség kívántatik egy gyermek helyes neveléséhez, mint egy állam kormányzásához.“ E szavak elég utalást rejtenek magukban feladatunk helyes betöltésének nehézségeihez. Legyenek tehát ismételt üdvözlölve azok, kik önképzésünk kölcsönös támogatására, tisztázására, növelésére szentelt e napokra eljöttek tapasztalataik, eszméik feltárásával közreműködni velünk a közös munka tovább építésére.

És végezetre, szívünköl köszöntjük tanító-testületünk egybeseregő tagjait azon reményünkben is, hogy ez összejöveteleink felfrissítőleg foghatni már-már lankadni kezdő tevékenységünkre is. Egyletünknek rövid bár, de igen szép multja van. Az egykori „kolozs-dobokamegyei tanító-egylet“ neve mindig ott volt a legnemesebb célért küzdők legjobbjai közt. És már ily hamar hűtlének lennének önmagunkhoz? Bő akar teljesedni rajtunk a delphi-i jósdának a megárabéliek kérdésére adott válasza? . . . Nem, nem hihetem ezt! A kolozsmegyei tanító-testület minden tagja — hinni akarjuk — tudja is, érzi is azon nemes hivatását, melynek megoldását oly szép reményekre jogosítólag kezdé meg.

Ily reményekben köszöntsük, keblünk mélyéből fakadó pályatársi szeretettel, a kolozsmegyei tanító-testület egybegyűlt tagjait.

Isten adjon erőt működésünkhöz, és sikert törekvéseinkben!

Kolozsvárt, 1877. október 29.

Kiss Sándor.

Az iparoktatás fontosságáról.

III.

Legfontosabb társadalmi föladat tehát olyan iparos nemzedéket növelni, mely a czéh fegyelmező védelme nélkül az iparszabadságot okosan tudja fölhasználni és mindig fejlettebb műelvek, az újabb műveltség kényesebb izlésének megfelelőbb irány által vezéreltessék munkálkodásában. A régiak mély jelentőségű közmondása volt: az élet rövid, a mesterség hosszú. E közmondás nem az élet rohamos élvezésére sarkalá őket, hanem a mesterség hosszú útján való sietésre, előhaladásra. Mert volt a keresztényen spiritualis felfogásnak az a jótékony hatása, hogy az öröklét is belejárt az emberi számításokba. Ez adott a jellemeknek bizonyos lökést magasabb törekvésekre. Oh de mily fenséges kilátás nyílik most! A tudomány óriás léptekkel történő haladása a természet által nyújtott anyagot inkább meghódította, a távolságok elenyésztek, a legmeszibb eső népek nagy kiállításokon egyesülnek, egymás vívmányait eltanulják, az eszközök, műszerek a gyárok gazdag termelése mellett olcsóbbak lettek: van-e ok csüggedésre, meddő e az ipar új eszmék létesítésére.

Korántsem! Nem volt kor, mely kedvezőbb lett volna az ipar fölvirágoztatására. Az egyenlőség a jogok gyakorlatában oly vívmány, melyhez foghatót a czéhek öszpontosított erőfeszítése sem volt képes felmutatni. Az egyéni izlés korlátlan szabadsága correctivumát magában a közizlésben, nem egy hatóság tekintélyében, gyakran nyomasztó ellenőrzésben találja. A művészet remekei aczélmetsetekben, fényképekben roppant elterjedést nyertek; a kényelem szeretete; a műveltség szaporodó szükséglete: mind, de mind az ipar szerencsés fejlődésének adnak lendületet.

De épen azért kellene a legmelegebb érdeklődés, az egész társadalom fölkarolása azon megindult mozgalom mellett, mely hazánk iparának fölemelését czélozza. Azért kellene az iparoktatást országsszerte általánossá tenni, magas czélok felé irányozni, a nép-

iskolát betetőző ismétlő és vasárnapi iskolák mellett különleges szervezettel bíró intézetekre bízni.

Az iskola mindig tükre azon áramlatnak, értelmi és erkölcsi iránynak, mely magát a társadalmat szabályozza. Hogy lehetne az iparoktatást kellő fokra fejleszteni, ha magában a társadalom azon osztályánál, melynek nevelését czélozza, bünös közönyt, felületes felfogást találunk, ha maga az iparosztály sincs áthatva azon feladat fontosságától, melyet az iparoskólák betölteni hivatvák.

Mit tapasztalunk? Keserű lesz az igazságot kimondanunk, de bátran kimondjuk. Országsszerte megvetést, számba nem vevő közönyt tapasztalunk e fontos ügy iránt. Maga az iparos, ha tehetős, elküldi fiát középtanodába, mikor a tulhalmozódott gymnasiumokban szerzett alaki képzettség, a megélhetésre nem nyújt elegendő biztosítékot, nem tud az említett iparos oda emelkedni, hogy fia végezze hát be tanulói pályáját az egyetemen, feltéve, hogy fia nem mutatott fel kellő sikert, hanem haza viszi urnak; rábizza olykor üzletét, miután urfi módra elsajátította annak egy pár fogását. Ennek természetes következménye a felületes, kontár munkálkodás.

Továbbá számítsuk fel az iparoskólák számát azon vidékeken is, melyeket fekvésök, viszonyaik az iparüzésre utálnak. Bizony az apróbb, gyakran határozatlan természetű algymnasium-féle intézetet többet találunk, mint valódi iparoskólát. Nagy szűkben vagyunk iparoskóláknak. Mindig a felső iskola falja fel az alsóbbat, néha rontja meg annak lehető felállítását. Ipolyi többször érintett beszédében mint főkivánalmat mondja ki igen helyesen, hogy előbb alsóbb iparoskólákat kellene nagy számban felállítani, azután a gymnazialis tudós iskoláknak megfelelő magasabb és szak-ipartanodákat. „Mig Bécsnek néhány gymnaziuma van, addig e mellett csupán a szövő ipar szakiskolát háromszor vagy négyszer anynyit bír.” Nálunk aligha volt eddig egy is. De volt és van majdnem minden apró városnak gymnasiuma, sőt igen — tekintve a felekezeti igényeket — kettő-három is. Sőt ha lehet a polgáriskolák is szeretnének egy kis gymnasialis színezetet elnyerni. Azon pályán, melynél a tudományos alapon nyugvó nyelvtanításnak legkevesebb, a szakszerű gyakorlati tudásnak a legtöbb értéke van: a különböző vidéki körök felfogásához képest különböző irányban viszik be a nyelvtanítást vagy legalább az anyanyelv ma-

gasabb irányát, mint tantárgyat. Néhol még a latinnyelv is előfordul a polgáriskolák tantárgyai közt.

Nem lehet-e ez irányon észrevenni azon törekvést, hogy az ugynevezett magasabb műveltség színezeze kiszorítja a kicsinybe vett iparos képzettség komoly oldalát?

Előbb sajátítsa el az iparos tanuló azt a képességet, hogy iparágában szükséges rajz és mintázásban gyors és pontos legyen, a térviszonyokat gyakorlati ügyességgel kiszámítani, továbbá a közéletben előforduló számtani földványokat megoldani, ügyiratok, levelezés, könyvvezetés iránytanában kellő jártassággal forgolodni bírjon, hazánk iparviszonyait, az ipartörténet nevezetesebb mozzanatait ismerje, földrajz, iparvegytanban kevés tájékozottságot szerezzen. Ennyi is elég, ha nem igen sok!

Ha az iparoktatás csak az estéi és vasárnapi órákra is szorítkozik, de általános elterjedést, lehetően egyöntetű szervezetet nyerne: ez is nagy lendületet adna az ipar emelésére, mert a csak vásárra kezdetleges eltanult ügyességgel dolgozó vidéki mesternek látköre jóval kiebb terjedne vidéke látkörén, sőt solidaris egységben lenni érezvén magát ama tekintélyes és impozans osztálylyal, melyhez tartozik: önérettel működnek és nem sajnálná fiát azon pályától, melyre őt — hite szerint — a kemény sors vetette.

Még az sem volna megvetendő kapocs egy-egy nagyobb város és vidéke közt, ha nagyobb iparosaink az iparos pályán elismerést nyert vidéki iparosokról tudomást szerezne, azokkal érintkezésbe helyezné magát, azoknál rajza, mintázása után megrendelne munkát; mert a többnyire házzal, kerttel, egy kis gazdasággal bíró vidéki iparos e munkát jobb körülmények közt képes elvégezni, mint a nagy város élveiben nem egyszer élet kedvet vesztett iparos segéd. E gondolat, melyet Ipolyi pendit meg, nálunk felkölt egy másikat. Lehetne a nagy iparosoknak az iparkiállítások — egyszerű és kevés költséggel, sőt üzletembernek még haszonnal is járható — ünnepélyeit felhasználni az ilyenemű egybeköttetések kötésére, baráti viszonyok fűzésére, kölcsönös támogatás, szövetkezés alkotására.

Ime, magától a társadalomtól minő támogatásban, hogy úgy fejezzem ki magamat, minő teremtő, élesztő hatásban részesülhet az iparoktatás.

Legyen az a meggyőződés iparosztályunk minden tagjánál erős és megdönthetetlen, hogy „jó iparosnak lenni és műszerét jól forgatni többet ér és jóval nagyobb tisztesség is, mint tulnépesített hivatali irodáinkban a legszebb caligraphiai példányokat alkotni, vagy a hivatali fogalmazványokat s irálymintákat esztergályozni.“ S hozzá teszem Ipolyi szavaihoz: protectiót lesve, jellemerönket eltékozolni.

S minő erkölcsi sulya van az oly egyénnek, ki munkálkodásában egyedül a munka nemesítő hatását érzi! „Ezáltal a magány tevékenység is valóságos társadalmi s állami tényezővé emelkedik; s az államhatalmi teendő gépezete a legnélkülözhetetlenebb organumokra szorítkozhatik.“ Minő mély igazság rejlik e szavakban. A jogi képzettségre hányan töreksznek csak azért, hogy egy-egy új hivatalt betölthessenek. Hogy válik közigazgatásunk mind bonyolultabbá és mind megy át mindinkább az önkormányzat kezeiből a hivatalokra. És ebben bizony mondom, hogy nem lehet egyenesen és mindig a kormányt vádolni. Az önkormányzatnak még sok, sok tere van, melyről a közöny és tétlenség, nem pedig a jogelvek zsarnoki nyomása szorítja le iparosainkat.

De nemhogy városi ügyeket, de saját iparhatóságuk körébe eső ügyeket is magasabb szempontból vagy jobban mondva, szélesb látkörből kellene intézni.

Ezért kell az ifjabb nemzedéknél az önképzés hatalmas erejét ismét meg ismét hangsúlyozni. De arra, hogy az önképzés egy életre kiható legyen, szükséges először az önképzésre okvetetlenül szükséges képesség kifejtése, az iparos öntudat ébresztése. Milyen irányban hasson tehát az iparoskola, mert tagadhatatlanul, hogy ettől függ első sorban az újabb iparos nemzedék szellemi képessége? . . . Ez, és még egy pár e tárgyra vonatkozó gondolatunknak, csak jövő cikkünkben adhatunk kifejezést.

Hegedüs István.

Gyakorlati tanítás a természettanból.

Tárgy: a természet fogalma, természeti tárgyak, tünemények, természeti erők és tünemények, természettudomány és két fő-része.

A tárgy iránt való kíváncsiság és kiváló érdeklődés fokozása tekintetéből helyesen jár el a tanító, ha

tanítását megelőző napon növendékeinek ígéretet tesz, hogy a holnapi órán egy, előtök egészen ismeretlen, új tárgyról fog beszélni s ez a természettan.

I-ső óra.

A kitűzött óra beálltával valamelyik növendék így fog a tanítóhoz szólani: Kedves tanító ur! tegnap ígérte volt, hogy ma a természetről fog beszélni, Ezt én is kívánám, szóla Andor, mert az öreg Ferenc sok esoda-dolgót beszélt nekem a szemfényvesztőkről, a lidércről és a kuruzslókról.

Tanító. Ferenc bizonyosan próbálgatni akart filentéseivel, édes Andorom, sejtve, hogy te a természetről még semmit sem tudsz. Lássátok kedves gyermekeim, ekként kelletkeznek a tudatlanságból a babonák, előítéletek és ezekből credő számos szerencsétlenségek. Pedig Ferenc még jó tréfás ember; ő nem akar fillentéseivel csalni és hasznot vadászni. De bezzeg akkor járja meg igazán a tudatlan ember, ha gaz csalónak akad körmei közé! Ezért is szükséges, hogy magunknak a természet dolgairól minél tisztább ismereteket szerezzünk. Én tehát beváltom ígéretemet, ha ti is viszont meg ígértek, hogy figyelni fogtok szavaimra.

Legelsőben is tehát azzal kell tisztában lennetek, hogy mi az a természet; mert csak is akkor fogjátok megérteni, hogy mit tesz arról tanulni.

E szó természet, a mint azt ti már tölem többször is hallottátok, a teremtett dolgok összességét jelenti. Igen; de tudjátok-e ti, hogy mik azok a teremtett dolgok? Gondolom, hogy mikor vagy egyszer a szabadba kimentetek és ott egy magaslaton megállva magatok körül széttekintettetek, megvizsgáltatok az onnan látható tárgyakat.

Ugy-e bár előttek kies róna terüle el, zöldelő fákkal, füvekkel, virágokkal; a távolban magaslatok kékellettek; láaitoknál kövek, rögök heverték, rovarok, bogarak, férgek mászkáltak; köröttetek a lég, fölöttetek a légkör lebegett; és e fölött láttatok a kék eget, ezen nappal a napot tündökleni, éjjel pedig a holdat fényleni és csillagokat ragyogni. Látjátok gyermekeim, mindazt, mit most előszámláltunk, vagyis mindazt, a mi csak van, vagy létezik a világon, tehát az élő és élettelen tárgyakat: állatokat, növényeket, ásványokat a földdel együtt, melyen léteznek, a levegőt, napot, holdat, csillagokat teremtett dolgoknak, s mivel isten teremtette, egy névvel: természetnek nevezzük.

Gerő! Mit értünk hát e szó alatt természet?*)

Tanító. Mit gondoltok, vajjon e tárgyakat emberek készítették-e?

Gyermekek. Nem.

Tanító. Helyesen. S mivel hogy e tárgyakat nem mi készítjük, hanem a mi segítségünk nélkül a természetben jönnek elő, vagyis teremnek, természeti testek-

*) Rövidség okaért a gyermekek feleletét mindenütt kihagytam.

nek vagy terményeknek nevezzük. Mihály! Miért hívjuk hát az állatokat, növényeket, ásványokat stb. természeti testeknek?

Tanító. A terményeken kívül, vajjon van-e valami a természetben, mi figyelmünket uegérdemli? Igen is van fiaim; mert ha figyelmesen vizsgálódunk, tapasztalni fogjuk, hogy a természeti testek nincsenek mindig egyforma állapotban, hanem változásoknak vannak alávetve. Most helyöket, majd pedig színöket, nagyságukat vagy alakjaikat változtatják. P. o. a fával, ha tűzre tesszük mi történik? (Meggyul és elég;) tehát mi-féle változáson ment keresztül? (Meváltozott alakjában.) A jég a melegség miatt mivé olvad? (vizzé); hát a víz? (párává vagy gőzzé változik), s mint ilyen hová száll? (A levegőbe.) Onnan mily alakban jut ismét a földre? (Mint harmat, eső vagy mint hó esik a földre). Jenő! a jég, víz, pára minő változáson ment keresztül? (Ezek is alakjokban megváltoztak.) Helyesen. Nézd meg az ég most milyen színű! (kék); hát mikor felhők takarják, akkor is kék? (Nem, akkor sötét színű); a felhőnek tehát mije változik meg? (A színe). Kezemben tartok egy követ, ha elbocsátom mi történik vele? (Leesik). Igaz-e tehát, hogy a természeti testek bizonyos változásoknak vannak alávetve? (Tapasztaltuk. Igaz.)

Sok ilyen változást számlálhatnók elő még nektek, a milyeneket velem együtt ti is, minden nap, minden órában, minden percében láthattok a természetben; de hogy holnapra is maradjon valami ily dolog, miről ti keveset, vagy éppen sommit se tudtok: most csak annyit jegyeztek meg meg magatoknak, hogy az ilyen változásokat, a miket a természetben a testen és a testek körül veszünk észre, természeti tüneményeknek vagy jelenségeknek nevezzük.

Péter! Mit nevezzük csak tüneménynek?

Mielőtt más tárgy tanulásához kezdenénk, mondjátok meg nekem: miről tanulánk mi most ez órán? Mi az a természet? Mik a természeti testek vagy termények? Mit nevezzük terménynek?

II. óra.

Az előbbi órán tanultak rövid ismétlése után, a tanító következőkép folytatja tovább a felvett tárgy tanítását.

Gyermekek! a szivárvány az égen megjelenik, ez mi? (Tünemény.) Megelégsztek-e azzal, hogy e tüneményt megláttatok? (Nem.) Ugy van gyermekeim, mi nem elégszünk meg csak azzal, hogy a tüneményt megnéztük, hanem azt kérdezzük: Mi okozta ezt? Mi módon, mely törvények szerint történik ez? Mert meg vagyunk győződve, hogy a természetben semmi sem történik csak úgy véletlenül, hanem bizonyos változatlan törvények szerint történik minden.

Például itt van egy golyó, lökjük meg; ugy-e mozog. Miért mozog? (Mert meglöktük.) A fa levele,

mikor szél fú, miért mozog? (Mert a szél mozgatja) A vizimalom kereke — mit gondoltok — miért mozog? (Mert annak lapátjait a víz folyása által előbb taszítja.) Mit gondoltok, vajjon a golyó, falevél és malomkerék magától megmozdult volna-e? (Nem.) A golyónál tehát mi volt az erő, mely azt mozgásba hozta? (A kezünk ereje.) Hát a falevélnél? (A szél.) A malom keréknél? (A tovább folyó víz.) A kezünk ereje, a szél és víz volt az ok, hogy ezen testek mozgásba jöttek, vagyis hogy helyöket megváltoztatták.

A mult órán említett természeti tűneményeknek is, hogy tudnillik most harmat, majd meg eső vagy hó esik; hogy a felhajtott kő ismét a földre esik vissza; hogy a meleg elolvasztja a jeget stb. mindezeknek is bizonyos okának kell hát lenni, vagyis minden tűneménynél bizonyos erőnek kell működni, mely azokat létrehozza. Vajjon azt az erőt, mi a tűneményt létrehozza. látjuk-e? (Nem.) Mivel a természeti tűneménynek okait, sem testi szemeinkkel nem láthatjuk sem kezeinkkel meg nem tapogathatjuk, minthogy nem tőlünk származnak, nem is a mi működésünk által jönnek létre, hanem magukban a testekben benn rejlenek: természeti erőnek hívjuk.

Pál! Mit nevezünk természeti erőnek?

Hogy testünk árnyékot vet, ez is egy tűnemény. Gondolkozzatok-e vagy egyszer arról, hogy testünknek az árnyéka mikép áll elő? Itt van egy gyertya, meggyujtom; itt meg egy könyv, melyet eléje állítottam. Bármily közel huzzam magamhoz a gyertyát, míg a könyv előtte áll sötétség lesz szemeim előtt; mert a könyv azon sugarakat, melyek a gyertya lángjától egyenesen jönnek szemeimhez, felfogja. Árnyék tehát mikor származik? (Árnyék akkor származik, midőn valamely test akadályozza a világosság sugarainak egyenes haladását valamely helyre.)

Látjátok gyermekeim, az árnyékot századok, sőt több ezer év óta a világosság sugarainak egyenes haladását gátló testek idézték és idézik ma is elő. Hogy az eső ezelőtt is a felhőből hullott a földre, s ott a melegség miatt párává változott, ez bizonyos. És így azt látjuk, hogy a mely természeti erő valamely tűneménynek most oka, ugyanazt a tűneményt ezelőtt is épen azon erő hozta létre; tehát a természeti erők hogy működnek? (A természeti erők állandó és meghatározott szabályok vagy törvények szerint működnek. Következésképp, hogy nevezik azon szabályokat, melyek szerint ugyanazon ok mindég ugyanazon tűneményt állítja elő?)

Hogy pedig a természetben folytonos élet és munkásság uralkodik, hogy egyik változás után a másik következik: annak gyermekeim az az oka mert a természeti erők megszűnés nélkül működnek benne. A ki tehát a természetet akarja ismerni, annak nem elég csak a természeti tárgyakról tanulni, annak a természeti erőket és törvényeket is meg kell ismernie. Ezekről összesen tanít egy tudomány és ezt természet-

tudományának nevezték el a tudósok. A természettudomány e szerint azon tudomány, mely a természetről, annak tárgyairól, munkásságáról, tűneményeiről, erőiről és törvényeiről tanít.

Árpád! Mi hát a természettudomány?

Azonban meg ne ijedjetez gyermekeim; mindezekről nem fogunk egyszerre tanulni, ily széles mezőt bejárni és megismerni még a fejlettebb és felnőtt embereknek és sok volna. Mi is úgy teszünk, mint a jó gazda, felosztjuk a munkát és csak rendre és csak annyit veszünk el belőle, a mennyit egyszerre megbirunk. Már a tudósok is két fő részre osztották e tudományt; tudniillik: természetrajzra, mely az állatok, növények és ásványokról tanít; és természettanra, mely a tűneményekről tanít. Csak is e második részt fogjuk hát ez évben tanulni, annyival is inkább, mert az első részt már nagyjában elvégeztétek; a mit a napról, holdról és más égi testekről ilyen gyermekeknek tudniuk kell, azt a földrajzból tanultátok meg; a nevezetesebb és fontosabb ásványokat, növényeket és állatokat pedig épen a mult év folytán ismertétek meg; most már hát csakugyan nincs egyéb hátra, minthogy a természetnek jelenségeit, a természeti erőket és törvényeket ismerjük meg.

Hanem mielőtt tovább mennék, szedjük össze, mit is beszélgettünk eddig; mondjátok meg tehát nekem (vagy még jobb, ha egyes tanulót hív fel a tanítórendre), miről akarunk mi ez évben tanulni? Miért hívják azt természettannak? Mi az a természet? Mik a természeti testek vagy termények? A terményeken kívül mik azok, a mik a természetben figyelmünket érdemlik? (A változások, tűnemények.) Mik azok a természeti tűnemények? Mit hívunk természeti erőnek? Miről tanít tehát széles értelemben a természettudomány? Hány részre oszlik?

Nagyon ajánlatos, hogy a tanító addig, míg az elmondottakat ily kérdések által a gyermekekkel nem ismételtette s a kapott feleletekből meg nem győződött, hogy azokat helyesen fogták fel, ne menjen tovább, hanem ha szükségét látja, még egyszer magyarázzon el mindent röviden. Így eleinte lassan bár, de biztosan halad.

Darkó Mihály.
igazgató tanító.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK.

M e g h i v á s.

A brassómezei néptanító-egylet folyó évi november hó 1-ső és 2-ik napjaiban Brassóban a belvárosi állami népiskola helyiségében fogja megtartani e tanévi első rendes közgyűlését a következő tárgysorozat szerint:

November 1-én d. e. 9=12 óráig:

1. Elnöki megnyitó beszéd.

2. Jegyzőkönyv olvasás és hitelesítés.

3. Hivatalos átiratok tárgyalása.

4. Tanügyi bizottmányi jelentés az egyes körök évi működéséről. Előadó: Török Sándor bizottmányi elnök.

November 1-én d. u. 3—6 óráig.

5. A brassói kör értekezése ezen tárgyról: „Miképpen kellékei vannak egy mintatanításnak?“ Előadó: Derzsi Jenő.

6. A négyfalusi kör értekezése ezen tárgyról: „Miképpen az oka annak, hogy némely tanító minden fáradsága, lelkiismeretes munkássága mellett sem mntathat fel kellő eredményt?“ Előadó: Bede Dániel.

7. A tanügyi bizottmány „tankönyvismertetése“ Madzsar János népiskolai nyelvtani gyakorló- és vezérkönyveit illetően. Előadó: Török Sándor.

November 2-án d. e. 9—12 óráig.

8. Az ötfalusi kör értekezése: „A házi iparcikkek tanítása a népiskolában“ című tételről. (Gyakorlatilag ismertetve a kosárfonás.) Előadó: Kovács Mihály.

9. A brassói kör értekezése ezen tárgyról: „A szemléleti képek használata, kapcsolatban a beszéd-értelemgyakorlatokkal“. Előadó: Török Sándor.

10. Könyv- és pénztárnoki jelentések.

11. Szabálytervezet az egyletnek „tantestületté“ alakítása tárgyában. Előadó: Orbán Ferenc, igazgató. November 2-án d. u. 3—6 óráig.

12. Tantestületi tisztségviselők és „választmány“ megválasztása az új szabálytervezet alapján.

13. Indítványok tárgyalása, melyek a gyűlés napja előtt 3 nappal az egyleti elnökséghez írásban benyújtandók.

Ezen gyűlésre az egyleti tagokat és a népnevelésügy minden barátait tisztelettel meghívja.

Brassó, 1877, október hó 5-én.

Józa Mihály,
egyl. főjegyző.

Az udvarhelyi általános tanító-egylet 1877. évi okt. hó 30 és 31-én Sz.-Keresztúron tartandó V-ik közgyűlésének napirendje:

Oktober 30-án.

1. Találkozás és utbaigazítások az elszállásolás iránt a tanítóképezde felső helyiségében d. u. 2 óráig.

2. D. u. 2 órakor a „Segélyegylet közgyűlése.“

3. Gyakorlati tanítás a testgyakorlatból Felméri Mózes tanítóképezdei tanár által.

4. Hangverseny (mely esetleg táncmulatsággal lesz egybekötve), az egylet pénztára javára, az unit. gymnasium nagytermében. A hangverseny műsora külön nyomtatásban fog megjelenni.

Oktober 31-én.

1. Reggel 8 óra előtt a tanítóképezdei gyakorlóiskola tanszermuzeumának megtekintése saját helyiségében.

2. D. e. 8 órakor közgyűlés.

Tárgysorozata:

a) Elnöki megnyitó beszéd Kozma Ferenc egyleti elnök által.

b) A múlt évi közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása.

c) Titkári jelentés Hetey Gábor egyleti titkár által.

d) Molnár Károly udvarhelyi reáliskolai tanár felolvasása a természetrajz köréből.

e) A következő legújabb tankönyvek ismertetése: Bánhegyi Emerici „Népiskolai tankönyve“, Jánosi „Föld-és természetrajza“, Mayer Miksa „Magyarok története és alkotmánytana“, dr. Lutter „Számítási példatára“, Lakics Venoel és Ballagi Károly „Földrajza“. Ismertetik: Kniszbeck Alajos, Bedő Dénes, Veres Sándor, Katona Sándor.

f) Eszmecsere az „Eötvös-alap“ felett.

g) Jelentések és indítványok.

h) Elnöki zárszó.

3. Közös ebéd.

Könnyebb intézkedhetős végett felkértem minden azokat, kik az elszállásolás és közös ebéd előnyeiben részesülni kívánnak, hogy f. hó 20-áig Hetey Gábor rendező bizottsági elnöknel szó- vagy írásbelileg jelentkezzenek. A rendező bizottság bármely ügyre nézve is készséggel nyújt felvilágosítást.

Rendező bizottsági tagok: Katona Sándor, Kniszbeck Alajos, Kovács Sándor, Mantó György, Hetey Gábor, Végler Gyula. A közgyűlésre minden t. tanügybarátot meghív és szívesen lát,

Székely-Keresztúr, 1877, október 5-én.

Az igazgató választmány.

A „szilágymegyei tanító-testületnek Zilahon 1876. évi okt. hó 11 és 12 napjain tartott közgyűlése.

Hideg eső, feneketlen sár, közönyösség voltak ragadva tanítótestületünk ez évi (IV-ik) közgyűléséhez.

Oktober 10-én azt hittük, hogy egy vidéki tagtárs sem fog megjelenni gyűlésünken, olyan zord, hideg idő volt. De csalódtunk . . . Dacára a rozsd időknek, elég szép számmal jelentek meg, vidéki tagtársaink.

Csak a város volt gyűlésünk iránt közönyös. Anynyira közönyös, hogy két napi gyűlésünk alatt városunkból csak három vendégünk volt Szép szám, anynyi iskolával bíró, anynyi intelligenciával büszkélkedő várostól! . . . Bezzeg másképp volt Sz.-Somlyón! . . .

De elhagyom a panaszokat s rátérek gyűlésünk rövid leírására.

Okt. 11 pontban 9 órakor, a tanítóképezde-intézet növendékei által elzengett karének után, érdemes elnökünk Faluvégi Albert kép. igazgató a gyűlés lelkes éljenzéstől kísért meleg szavakban nyitotta meg közgyűlésünket.

Ezután Borbély Sámuel, egyleti főjegyző, terjeszti elő évi jelentését, melyben szerény munkálkodásunknak képe van csinos keretbe foglalva. Majd a felsőbb rendeletek és társ-egyletek átiratainak tárgyalása következett.

Ezek közül megemlítem a „Vértesaljai tanítótestület“ átiratát, melyben a II. egyetemes tanító gyűlés 50-es bizottsága iránt bizalmatlanságot szavaz s ez ügyben egyletünk pártolását kéri. Ez átiratot tanító-egyletünk egyszerűen tudomásul vette.

Az „alsóborsódi tanítóegylet“ választását, melyből kitűnik, hogy egyletük hivatalos levelezései alkalmával a postadíjmentességet élvezi, s így a hozzájuk — ez ügyben pártolás végett megküldött — a közokt. ügyt. m. k. miniszter ö. n. méltóságához intézett „Emlékirat“-unkat, csak elvben pártolhatja. Így már csak nekünk is van jogunk, vagy ha úgy tetszik: reményünk, e kegyes engedményhez!?

Több apróbb ügyek közül felemlítem még:

1. Gr. Lonyai Menyhért levelét egyletünkhez, melyben a gr. Széchenyi iratainak megvásárlására, egyletünk által adományozott összegért, köszönetet mond, s művét gr. Széchenyi iratairól testületünk könyvtárának ajándékozta. A nemes grófnak egyletünk szíves adományáért, köszönetét jegyzőkönyvileg fejezte ki.

2. Továbbá elhatározta közgyűlésünk, hogy 5 szegény és terhes családdal bíró tanító tagja helyett az évi 1-1 frt tagsági díjat az „Eötvös alap“-ba testületünk pénztárából maga fizeti. Vajha 20 tag helyett fizethetnének! . . . Örömmel említem fel dr. Beretzky Károly megyei főorvos ur azon szíves ajánlatát is, miszerint ez öt szegény tanító közül 2 helyett, míg ő, ő fizeti a tagsági díjat egyletünk pénztárának könyvnyújtására. Fogadja a nemes szívű főorvos ur e helyen is szíves köszönetünket! . . .

3. Egner Adolf iglói képezdei zenetanár, azon célból kereste meg egyletünket, hogy „Énektanítási vezérkönyv“-ét s „Éneklő (?) A B C“-jét, tagtársainknak, használat végett, ajánljuk. A „Vezérkönyv“-et tanítótestületünk ajánlja, de az ehhez írt A B C-t, mivel annak több hiánya van, nem . . .

4. Uy Bálint egyleti pénztárnoknak közgyűlésünk pontosan vitt számadásáért köszönetet szavaz.

Az első nap tárgyai voltak még:

1. Boér Miklós értekezése „a család és családi nevelésről.“

Felolvasónak a gyűlés köszönetet szavazott felolvasásáért s a kéziratot levéltárba tételre határozta, hogy majd egy évkönyv-ében felhasználhassa. *)

*) T. munkatársunknak szíves ígéretét bírnuk, hogy ez értekezését, melyről oly elismerőleg nyilatkoztak már a helybeli „Kelet“ s a zilahi „Szilágy“ lapunkban, annak legilletékesebb helyén, fogja megjelentetni.
Szerk.

2. Délután a mintatanítások tartattak meg.

Versényi Gábor rajztanár, tanítást tartott a mértani rajzból a polg. iskola II. osztályában és Kiss Lajos krasznai ref. tanító a földrajzból. Tanította — valóban mintaszerűen — Szilágy megyét a népiszkola IV. osztályában.

Második nap a tanítások bíraltattak meg. Érdekes eszmecsere, vita fűszerezte a bíráló bizottság ügyesen előterjesztett bírálatát.

Az indítványok tárgyalásához jutottunk.

Az indítványok közül felemlítem a Borbély Sámuel főjegyző által tett amaz indítványt, melyet a népkönyvtárak terjesztése ügyében elmondott, melyből kifolyólag minden tanítónak erkölcsi kötelességévé tételre a népkönyvtárak terjesztése.

Még előbb kellett volna hogy felemlítsem azon érdekes vitát, melyre e korszerű kérdés adott alkalmat: A háziipar mely ágai és módjai lennének legkönnyebben meghonosíthatók vidékünkön, tekintve a közszükséglet és a feldolgozandó nyers anyag beszerezhetőségét?

E vita kérdést Faluvégi A. és Uy B. készítettek elő igen ügyesen a tanácskozmányra. Hozzá szólt még, a többek közt, ngs Kerekes József tanfelügyelő ur is, kinek szép érveléseiben valóban gyönyörködött gyűlésünk minden tagja.

Végre is abban állapotunk meg, hogy: Jelen körülményeink közt legcélszerűebben volna meghonosítandók a következő iparágak: len- és kendertermelés, azok egyszerűbb feldolgozása, szalma- és gyékény munkák s a házi faeszközök, csztergályos munkák készítése. És e munkákhoz — egy időre — vidékünk elég anyagot szolgáltat. A kivitel módját tekintve pedig elhatározta közgyűlésünk, hogy a közokt. ügyi miniszter ö. n. méltóságától egy póttanfolyam engedélyezését fogja kérni, hogy így tanítóink, ez iparágak készítése módját elsajátítva, taníthassák is azt. Vajha elérnők — bármely uton — célunkat, mennyi kiadást megtakaríthatnánk háztartásunk számára! S akkor inkább valósíthatnók, a mostan annyit „nyagगतott“ takarékpénztárak kérdését is! . . .

Felemlítem még Demeter Kálmán értekezését e tételről: Milyen képzettséggel kell bírniok az elemi népiskolát végzett növendékeknek az anyanyelvtanban?

Felolvasó röviden — de elég ügyesen — mondta el, a mit elmondott. De hogy e kérdést egészben kidolgozta volna, azt tagadom! . . .

A mi most következik, szívesen elengedtük volna.

Borbély Sámuel egyletünk derék főjegyzője, ki annyi odaadással szolgált ügyünknek, felhalmozott teendői miatt, megvált hivatalától. Eddigi munkálkodá-

sáért, jegyzőkönyvileg fejeztük ki elismerő köszönetünket. Jegyzőül Fodor Dániel polg. iskolai tanítót választottuk, de ő — ugyancsak sok teendői miatt — ez állást elfogadni vonakodik.

Végül a jövő gyűlés tárgyait jegyeztük fel.

Próbatanításokat tartanak:

1. Bogdán István a természettanból V. oszt.-ban.

2. Lázár Gábor a számtanból IV. oszt.-ban.

3. Kis Lajos a tornászattól.

Értekezéseket tartani vállalkoztak:

1. A most elmaradtak: Gémesy Miklós és Benne Ambruson kívül.

3. Uy Bálint „A torna helyiségekről.”

4. Boér Miklós. „A háboruk befolyása a nevelésre.”

A jövő gyűlés helyének és idejének meghatározásával központi bizottságunk bízott meg.

Ez, közgyűlésünk rövid leírása.

Függelékül volt közebed, melyen magyar emberek szokása szerint, csak úgy toasztiroztunk. Az elvégzett munka sikere kedvre gyújtott és megnyugtalt!...

Vajha több érdeklődést tapasztalnánk egy év múlva városunktól munkásságunk iránt!!...

Boér Miklós.

KISDEDNEVELÉSI ROVAT.

Miként lehet a munkaszerű foglalkozásokat megkedveltetni a gyermekekkel?

(Befejező közlemény.)

6-or. „Tartsuk meg az ellentétek közvetítésének szabályait.” Minden tehetség, fejlődése közben csak a legellentétesebb benyomások megkülönböztetésére levén képes, szükséges, hogy a gyermeknél minden ismeretnyújtás hangra, színre és tárgyanézve, kezdetben egymással ellentétes viszonyban álló legyen s csak lassan-lassan haladjon egymással jobban megegyező benyomások felé. Pl. hogy a gyermek szabályos alakot tudjon létrehozni, kezdetben okvetlenül hálózatra van szüksége, melyen megjelölve egy kiinduló pontot, ettől minden irányban akként rakhassa le foglalkoztató eszközeinek részecskéit, hogy minden oldal a vele szemben levővel ellentétes viszonyba jöjjön, s ez mindaddig ismétlődjék, míg a kívánt egész létre nem jön.

7-szer. „Szoktatnunk kell a gyermeket a munkaanyag és a munka eredményének megbecsülésére.” Az elsőt elérendő, soha sem szabad megengednünk, hogy a gyermek az anyagot maga körül rendetlenül szétszórja s ha teszi, legelőszérűbb elvenni tőle s ezt ismételni mindaddig, míg a tapasztalás meg nem tanítja, hogy meg kell becsülnie, különben nem kapja kézbe. A munka eredményét pedig úgy tehetjük becsessé, ha figyelmet fordítunk rá, hogy a

szorgalmasabbak megdicsérése, a gyöngébbek bátorítása által a versenyösztön a csinos munkák létrehozása tekintetében is kifejlődjék; aztán minden jobban sikerült készítményt, különösen az olyant, melyet a gyermek szülői iránti hálaérzetének nyilvánítására felhasználhat, egy időre félreteszünk és soha sem engedjük meg, hogy készítményeit lerontsa, hanem csak hogy szétszedje.

8-szor. „Alkalmat kell nyújtani arra, hogy a gyermekben rejlő eredetiség nyilvánulhasson.” A gyermek végtelenül örül, ha látja, hogy értelmi tehetségeivel rokonszenveznek s ha kissé értelmesebb, annyit kérdez, hogy alig győzünk rá elelni. E kérdéseit nem szabad elhanyagolni felelet nélkül, mert csak úgy lehet a nevelő hatással a munkaösztön fejlesztésére is, ha mindig figyelembe veszi, hogy hol találkozhatik leginkább a gyermek tudásvágyával, érdeklődésével.

9-szer. Buzdítanunk kell a gyermeket a kitartó munkálkodásra. A gyermekben nagy a hajlam, de kevés a kitartás, minduntalan egyebet óhajt tenni, tehát minden alkalmat fel kell használnunk az akaratéro és szilárdság kifejtésére az eredmény megvárásában.

10-szer. Meg kell ismertetnünk a munka anyagát és eszközeit. Hogy mily nagy fontossággal bír e megismertetés a munkaösztön s egyáltalában a tehetségek fejlesztésére nézve, elképzelhetjük, ha meggondoljuk, hogy a gyermek előtt minden új, minden ismeretlen s hogy különösen az eszközök helyes használatára való figyelmeztetés nélkül, nemcsak nem szerezhetne elegendő ügyességet, de különösen a hegyes és éles eszközökkel még veszélyt is idézhetne elő.

11-szer. A munkaszerű foglalkozásoknál nem szabad igen hosszasan igénybe venni a gyermek figyelmét, mert minden munka — legyen az testi vagy szellemi — bizonyos időn túl kimeríti az idegeket. Három évet meghaladott kora gyermeket $\frac{1}{4}$, négy évest $\frac{1}{2}$, 5 évest $\frac{3}{4}$ óránál tovább egy folytatásban nem szabad foglalkoztatnunk és tekintetbe véve a gyermek élénk természetét s mozgásvágyát, a kitűzött idő alatt is közbe-közbe testmozgást, rövid daloeskát kell alkalmaznunk, különösen arra ügyelvén, hogy oly foglalkozások, melyek a gyermek türelmét jobban igénybe veszik vagy érzékeit fárasztják, a lehető legrövidebb ideig és a legritkábban alkalmaztassanak.

12-szer. Nem kell a foglalkozást úgy alkalmazni, hogy gépies legyen. Azaz: meg kell mondanunk a gyermeknek, hogy mit fogunk készíteni és miért. Továbbá tartsuk mindig szem előtt, hogy a gyermeknél a testi tevékenység nincs különválasztva a szellemitől; hogy a mit gondol, azt egyszersmint teszi meg és ha figyelmét megragadni, vágyait teljesíteni akarjuk, a munkát akként kell alkalmaznunk, hogy ne terheljük azt utánzóvá, hanem öszpontosítsuk gondolatait és érzelmeit a cselekvésre. Ezt a foglalkozáshoz kötött

beszélgetés és azáltal eszközölhetjük, ha rászoktatjuk a gyermeket, hogy az előtte már ismertebb foglalkozásokat önállóan hajtsa végre és saját tervezetése szerint is alakítson.

13-szor. Ne nevezzük a munkaszerű foglalkozásokat a gyermek előtt játéknak s mivel neki e foglalkozásai mellett ép oly türelmet és kitartást kell tanusitnia, mint a felnőtteknek az ő munkájukban, e foglalkozásainak ép oly fontosságot is kell hogy tulajdonítsunk. A munkához kötött értelemfejlesztő beszélgetést pedig mindig akként kell alkalmaznunk, hogy a gyermek higgye, hogy az ő munkájának is van becsé, mert csak az eredménynek e megbecsültetése által várhatunk mindig több és szebb sikert.

Általában pedig, minthogy a mindannapi élet tanúsága szerint úgy az egyes ember, mint a nemzetek sorsa, jólléte attól függ: mily készséggel, mekkora munkakedvvel állnak szembe az étellel, midőn a gyermek cselekvőségét felkölteni igyekszünk, használjunk fel minden alkalmat a gyermek anyagi és szellemi munkásságának biztosítására. Minél korábban kezdi meg a munkásságot, annál jobb s annál kevésbé kell féltőnünk attól, hogy majd ha a véletlen olyan viszonyok közé helyezi, a melyekből csak biztos önállóság, szigoru erély által emelkedhetik ki, ne tudjon tenni s

megdőbvenve vegye észre, hogy mielőtt elhatározhatta volna magát valamire, egész jövője meg volt már határozva nevelése által.

Sokszor hallottam már, hogy a fiatal Amerika szabad polgára úgy tudja nevelni gyermekét, hogy ne számitson apja millióira, hanem saját szorgalma által önmaga teremtsen jólétet magának és maga körül a semmiből. Vajjon hány gyermek nő fel nálunk, a ki tiszta fogalmával birna a kényelemnek, melyben szülőinek vagyoni állásához képest részesül? s a hálának, melylyel ezért neki tartozik? Vajjon hány érez magában elég erőt és kedvet, hogy szükségéhez képest, önmaga is tudjon teremteni valamit? Pedig az élet tanúsága szerint a valódi műveltség nem rejlik mindannak megszerzésében, a mivel csillogni lehet, hanem abban, hogy miként vagyunk elkészülve kötelességeinknek helyes és pontos teljesítésére, úgy a saját magunk javának, mint azok igényeinek is megfelelően, kiknek körében élünk. Ellenkezőleg téves felfogás azt hinni, hogy a ki nem jártas minden divatozó művészetben, nem lehet hasznos és jótékony befolyással bármely körben is, ha különben vannak más jó tulajdonságai, különösen, ha rendithetlen munkakészséggel van felruházva.

Göcs Eszti.

BCU Cluj / Cluj University Library Cluj

AZ ÉN BOLDOGSÁGOM.

— Vázlatok egy agg apa naplójából. —

IV.

„1849. okt. 30.

Egy ismeretlen világ.“

Tihamér ma már bátran lépdél. Megtanult járni, a nélkül, hogy arra erőltették volna, a nélkül, hogy napokat kinoztuk volna gyöngye tagjait. A természet, mely szigoruan kiszabja a fejlődés fokozatát, megjelölte az órát is, melyben a kis ember lábra állhatott . . .

Mával megérkezett azon nap is, midőn Tihamér beszélni kezd, akaratát szóval fejezi ki, céljai vannak s e célok elérésére egész erejével törekszik. Gondolkozik — tudja: miért sir? — miért mosolyog? . . .

A keblében szunnyadozó erők felébredtek, munkálkodni kezdenek . . . Ez időtől fogva minden percen lesben kell állanom, hogy lássam, megismerjem az előttem még ismeretlen világnak — a lélek világának — működését. Minden tettét, minden szavát meg kell figyelmem, mert a gondos vizsgálódó azok mindenikében, a lélek egy sugarát látja és ismeri fel.

Még gondolatát is szeretném tudni Tihamérnek, hogy így megismerve szívét, lelkét, azokat sikeresebben művelhessem.

Egy tekintet, egy mosoly a gyermek részéről elég, hogy beláthassunk a kicsi kebelbe, de a gyermekkor még sem elég idő arra, hogy azt a kis világot megismerhessük. E véleményem ösztönöz aztán arra, hogy mindig a kém szerepét vigyem, gyermekemmel szemben. Az ily kémkedés pedig igen kényes dolog, mert a legkisebb ballépés megnehezitheti a győzedelmet. Épen azért a szív és lélek képzésnél a következő szabályokat tartom szem előtt:

1) Gyermekem minden tettét komolyan megfigyelem s annak létrejöttét, az indokokat, lélektanilag megvizsgálom.

2) Ha ez sikerült (egy apának, ki szereti gyermekét, sikerülni kell!) mint kertész lépek fel. Ha látom, hogy nemesebb virág (a szív szentebb érzelme, vagy a lélek finaságesebb ereje) van fejlődésben, azt öntözöm, védem, művelem, ha pedig nemtelen gyom csirázdik, azt kiölöm . . .

Itt kell igazán előrevigyázónak lennem, mert az elhamarkodott tisztítás, javítás, igen könnyen ellenkező eredményhez vezet, mint a mit elérni akartam. Ebből következik e harmadik elv:

3) Az én gyermekem soha sem fogja tudni azt, hogy én őt javítom, szívét, lelkét tisztítom, nemcsitem. Javul, a nélkül, hogy ismerné az eszközöket, melyek javulását előidézik . . .

4) Nem ismeri mindaddig az erkölcs törvényeket, míg azokat ő maga fel nem állíthatja. Az én gyermekemnek nem más szabja e törvényeket, hanem ő-magának.

5) Megóvom a] kis teremtetést minden oly külbefolyástól, mely szívére, lelkére káros befolyással van. Védem, a nélkül, hogy ő ismerné a korlátokat, melyek elzárják a rosszakat ártatlan kebelétől. Ez a legelső elv, melyet figyelmen kívül egy józan eszű apa sem hagyhat! . . .

* * *

Felismerték-e szíves olvasóim e sorokban a helyesen gondolkozó apát, a ki egészen gyermeke jövő boldogságán csüng s e boldogságot megteremteni, egész erejéből munkál? . . .

Én, ugy hiszem, felismerhető . . .

Most azt kérdezem: miért nem tehet úgy minden apa, mint Vámvölgyi tett? . . .

Vagy az apaság csak abból áll, hogy gyermekeket nemzünk s azokat oda dobjuk véletlen kezébe? . . .

Igen, nagyobbára így gondolkoznak a mai apák s az ily gondolkozás következése az, hogy annyi sötét lelkű, jellemtelen ember, kik a társadalomnak emésztő férgek, tévedez ide-oda az életben! . . .

Vagy csak azt akarjuk elérni a család alkotásával, hogy e szép nevet: „családapa“ mi is viseljük s jó móddal fogalmunk se legyen annak kötelességéről? . . .

Igen, nem egy családapára tudnék mutatni, ki csak azért alkot családot, s csak bitorolja e fennséges nevet! . . .

Én Vámvölgyivel tartok, ki ezt mondja: „nem az a gondos családapapa, kinek családja nem koplal, annak egy tagja sem rongyos; hanem a kinek családja az élet szentélye; ki gyermekeit felruhazza életrevalósággal, szilárd védpaizszal — jellemmel, melyről a legnemtelenebb támadás is visszapattan, melyen a legkihívóbb csáb is megtörik!“ . . .

Vámvölgyi tudta, hogy gyermekének jövőjét első sorban a családi nevelés teremtheti meg, tudta, hogy az apa van hivatva: gyermekéből akarat-erős, jellem-szilárd embert teremteni, s a mint tudta, úgy tett! . . . Azért volt aztán ő, az apák mintaképe, kit habozás nélkül követhetünk . . .

De beszéljen helyettem a szerény napló, melynek minden sora, higgadt gondolkozásra mutat:

„1849. nov. 25.

Tihamér az én kis|angyalom, életem gyöngye, koronája, ma e szavakkal állott elém: Tata, a cica benn van a szobában, én ki akarom üzni! . . .

Egy tekintet a gyermekre megmagyarázta, a nélkül, hogy kérdeztem volna — miért akarja ő ezt? . . . A múlt napokban megizelte a nyalánk cica Tihamér reggelijét, ma végig húzta gyöngye kezén éles karmait .

Én — mindkét izben — kilöktem a cicát, e szavakkal: „künn a cicának a helye! . . .“

Ebben leli magyarázatát az én kis fiam akarata. Ez előtte, mint helyes cselekmény tünhetett fel s ezt követni jónak látta. Én pedig, mivel akarat-erős embert akarok nevelni, ki az elébe tűzött célt — ha az helyes — ezer akadályal küzdve is elérje, nem tilthattam meg akaratának kivitelét.

Örömtől sugárzó szemekkel futott a kis ellenség, a cica kiüzésére . . .

Kevés idő múlva valami zaj ütötte meg füleimet. E zajra beléptem a szomszéd szobába, hol az elkeseredett verseny folyt . . .

A legszebb kép tárult előmbe . . . A megijedt cica, az ablak párkányán ült. A földön egy levert virágcserep s mellette a megszeppent ellenség, lesütött fővel, reménytelen.

Azonnal megértettem mindent . . .

Kedélyesen fordultam a kis üldözőhöz s megmagyaráztam neki, hogy a szegény cica nem tudja kinyitni az ajtót, hogy azt nekünk kell kinyitni s csak azután vehetjük üldözőbe a kis cicát.

No most — mondám — nyisd ki az ajtót Tihamér s vedd ki szépen a cicát, de ne bántsd szegényt!

Akarata teljesült . . . Nagy örömmel tette be az ajtót s egész lényén a megelégedés látszott . . .“

E jegyzet után a gondos apa e sorokat írta:

„Ezen eljárásom nem volt egészen helyes. Mert:

1). Igaz, hogy elvem: a gyermeknek ha akarata van s ez a gyermek akaraterejére jó befolyással lehet, ha megengedjük akarata teljesítését“ de elvem az is

2) hogy: akarata kivitelében, mi is korán segélyére legyünk a gyermeknek, nehogy leküzdeni nem tudva az akadályokat, visszarettenjen.

Ez utóbbi elvemet most nem értékesíthetém, mivel későn mentem segélyére a még gyöngén gondolkozó „picinek!“

* * *

Itt ismét megszakítom a napló szószerinti közlését, mert így igen megszorodnának soraim. S különben is csak vázlatosan akartam a szíves olvasónak felmutatni azt. De épen azért vázlatosan elmondok még egyet és mást . . .

Vámvölgyi minden nevelési eljárását, higgadt megfontolás után tette s ha mégis valamit nem a legheylesebben tett, mint az a fennebbi naplójegyzetből is látható, azért magát róvta meg . . .

Tihamér a családi körben megtanult türni is, a mire a mai családban épen nem tanítják — jobban mondva — nem szoktatják a gyermekeket.

Nem egyszer említi Vámvölgyi naplójában, hogy Tihamérnak sok vágyát tagadta meg. De ezt azért tette, mert azt tartá:

Az ember keblében a türelem az, melynek legtöbb hasznát veszi, s ennek hiánya az, mely legszerencsétlenebbé teszi az életben!

Tihamért szellemileg úgy nevelték, hogy: ha szükséges volt, azt valami mellék ok úgy követelte, lemondott a legédesebb örömeiről is . . .

Minden szándékát csak úgy érlelte akarattá, ha azt helyesnek ismerte el és azzal, ha tetté lesz, valakinek használ s magának sem árt. De a mit akart, azt ki is vitte, bármily munkába került legyen az! . . .

Szerette felebarátait, segített azokon, ha szeretetét, jóságát megérdemelték, de soha sem gyűlölt senkit, gyűlölni nem tudott! . . .

Szorgalmas volt, nem vesztett el egy órát sem úgy, hogy azzal ne használjon . . .

Hiu élvezeteket nem keresett, másoknak nem ártott semmivel.

Az erkölcs, becsület voltak előtte azonosított táblák, melyeken soha, soha foltot nem ejtett! . . .

Igy ruházta fel Vámvölgyi gyermekét az élet számára . . .

Tihamér örökségül nemes szívet, lelket kapott! S ez örökség — higyjék el szíves olvasóim — többet ért Tihamérnak, mint 100,000 forint hágyomány, sok mai bábnak, dözsölő, hiu ifjunak, kiknek keblében a szív, a lélek pazar adomány, mely csak tüskéket terem műveletlenül! . . .

Tihamér 18 éves korában hagyta el, hosszabb időre, a szülői házat.

Ez ideig azon városban tanult, hol szülői éltek. Ekkor ment felsőbb iskolák végzésére. De magával vitte az önállósággal együtt — mit fennebb említeni elfeledék — mindazon kincseket, melyekkel élélhet bárhol, megvédheti magát minden rosztól . . .

Vámvölgyi e szavakkal bocsátá útra, szerény családi köréből, a szépreményű ifjut:

Menj! . . . kezdedben vannak az eszközök, melyekkel magadnak itt a földön meny országot teremthetsz! . . .

Jövő cikkünk az önálló emberről szól.

Boér Miklós

ISKOLAI ÉRTESEITŐK.

A kolozsvári evang. reform. kollegium értesítője az 177⁶/₇-ik iskolai évről. Az előjáróság megbízásából szerkesztette Parádi Kálmán, tanv. tanár. E kiváló nagy gondal összeállított és 84 lapra terjedő értesítő tartalma: I. Igazgatói megnyitó beszéd; tartotta Jancsó Lajos. Veterán paedagogunktól megszokott magvas beszédek egyik legsikerültebbike. II. Van-e haszna a klasszikus nyelvek tanulásának? Székfoglaló értekezés, tartotta r. t. Geréb Márton.

Fiatalszaktudósunk odaadó buzgósággal és szakértelemmel igyekszik bebizonyítani, hogy a nyelvek „élni fognak mindaddig, míg csak lesz a földön igazat értő, hasznost kereső emberi ész; szépet szerető, nemest becsülő, nagyot tisztelő emberi szív!” III. Igazgatói zárbeszéd, tartotta Jancsó Lajos, a tanév végén. IV. A kollegium kormányzata. A) Előjáróság. Tagjai: Br. Bánffy Albert, Lészai Ferenc, Gyarmathy Miklós gondnokok, Erdélyi S. és Tompa K. B) A tanítói testület állott 29 tagból, kik közül r. tanárok: Sámi L., Szabó S., Sárkány F., Jancsó L., Parádi K., Debreceni I., Hegedüs I., Geréb M. Gráf I. Görög I., dr. Török I.; hittanárok Szász D. és Herepei G. C) Kollegiumi ellenőr hatáskörének körülírása. D) Magántanítók; magántanítással foglalkoztak a gym. 6 oszt.-ban 24; az elemi iskola 4 osztályában 18. V. A tanterv és tananyag mindkét félévvel vonatkozó vázlatos kimutatása. VI. A tanulók névsora. VII. Nyilvános vizsgálatok sora és osztályozás. E szerint az első félévben az elemi iskolában volt 150 tanuló, kik közül 59 kitűnő vagy jeles, 54 elsőrendű, 18 másodrendű osztályzatot nyert. A gymnasium 8 osztályában volt 265 tanuló, kik közül kitűnő vagy jeles osztályzatot nyert 93, elsőrendűt 114, másodrendűt 145. E szerint az iskola népessége 415, míg a második félévben 402. Érettségi vizsgálatot tett 23. VIII. Általános statisztikai adatok. IX. Jutalmak és ösztöndíjak: pénzbeli jutalomban az első félév végén részesült összesen 96 tanuló, kiosztatván 326 forint 80 kr, a második félévben ugyanannyi tanuló közt 395 forint 76 kr. Könyvjutalmat nyert 35 tanuló 40 forint értékben. Egyházi árva címén 5-ön kaptak összesen 400 frtot; Kolozsmegye árvaszékétől 7 árva fiu egy-egy rendbeli téli ruhát, Állami ösztöndíjt, fejenként 60 frt, kaptak 4-en. Czipót kapott 40 növendék, kik közt 8263 s fél pár osztatott ki a tanév folytán. X. Volt az ifjúságnak Szabó S. elnöke alatt önképzőköre, mely az év folytán 25 gyűlést tartott; volt ifjúsági olvasó-egylete, mely járattott össz. 17 lapot és folyóiratot; van ifjúsági könyvtár; Hegedüs I. t. elnöke alatt volt ifjúsági zene- és énekkar. XI. A tanzserek gyarapodása, hol az adományozók közt ott látjuk a derék Franklin-társulat, Aigner, Lámpel, Zilahi és az Eggenberger könyvkiadók neveit.

A kézdí-vásárhelyi községi fiu és leányiskola értesítője. Összeállították M. Székely János és Nagy Károly, fiu és leányiskolai igazgató-tanítók. E szerint a létszám 1. a leányiskolában a) tanítók 7, b) tanulók 245. 2. a fiuiskolában a) tanítók 7, b) tanulók 199.

A rimaszombati községi elemi fiu-iskola értesítője az 1876—7-ik tanévről. Egybeállította Törköly József igazgató-tanító. Tartalma: A rimaszombati községi iskola keletkezésének rövid történelme. Innen látjuk, hogy a községnek díszes iskola épülete 29813 forintba került. II. Jelentés az 1876—7 tanévről, melyben a tanító-személyzet változását, nevezetesen Terhes Lajos halálát és Szabó Endre, a kolozsvári „Fröbel“-intézet volt igazgatója megválasztását, továbbá az iskola egészségügyi ügyét és a jótékony adományozásokat tartalmazza. III. Az iskola előjárósága; e rovatban közli az iskolaszék tagjainak névsorát. IV. Tanító személyzet, mely állott 10 tagból. V. A növendékek névsora. Volt az öt osztályban összesen 188 tanuló. VI. Statisztikai kimutatás. VII. Tantárgyak; a tanmenet vázlatos bemutatása. Ismétlő iskola, hol a növendékek három osztályba besoroltva, hetenként 3-3 órában nyertek oktatást: a tanulók ⁹/₁₀-t iparos tanulók képezték, VIII. Tanszerek kimutatása.

Értesítő a b. gyulai polgári fitanodáról az 1870/71 tanév végén. Szerkesztette Elek Lajos igazgató. Tartalma: I. Adatok a tanintézet történetéhez. II. Az iskolaszék és működése III. Tantestület, mely állott hitoktatókon kívül 6 tagból, és pedig Elek L., Hermanu H., Hirt A., Homolya I., Pivár F., Richter F. A tantestület évfolyamában pontosan megtartotta mind az u. n. időszaki módszeres, mind a havi rendes üléseket. Gondoskodtak a szegény tanulóknak tankönyvekkel való ellátásáról és tartottak nyilvános népszerű előadásokat a természet tudományok köréből. Az iskola és család közti kapcsolatot időszaki értesítők kiadásával tartották fenn. IV. Az előadott tantárgyak vázlata, hol osztályonként a latinnyelv is szerepel heti 5 órával; elég jellemző adat a mi polgári iskoláinkhoz! V. Használt segéd-és kézikönyvek. VI. A tanidőre vonatkozó táblás kimutatás. VII. Növendékek névsorajés bírálata (!..) VIII. Statistikai adatok, mely szerint a három osztályba beiratott összesen 99 tanuló. IX. A növendékek előmenetelét feltüntető táblázat, mely szerint a tanév végén osztályzatot nyert 92 tanulóból jeles osztályzatot 20, jó t 18, elégségest 23 és elégtelent 31, tehát körülbelül 33% !... X. Szigorlatok (melyek a közvizsgákat megelőzőleg az iskolaszék e célból kiküldött tagjai jelenlétében tartattak), közvizsgák, jutalmak. XI. Iskolai gyűjtemények. XII. Adományok, részint szegény tanulóknak tankönyvvel leendő ellátására, részint az iskolai könyvtár gyarapítására. XIII. Értesítés az ismétlő iskoláról, melybe össz. 213 növendék iratott be s hetenként kedden és pénteken d. u. 6—8 óráig, vasárnap d. u. 2—4 tartattak a tanítások.

Értesítő Zerkovitz-Prinz Janka felsőbb magánleány tan- és nevelő-intézetéről, Szegeden az 1876—7 tanévben. Közli: Z. P. J. intézet tulajdonos nő Tartalma: I. Adatok az intézetről. II. Értekezés: „felsőbb nő nevelésünk érdekében“. III. Tanári kar, mely állott 21 tagból. IV. Osztályok és tantárgyak, V. A tanulók névsora. Volt ez intézet 7 osztályában 123 tanuló. Tudnivalók a jövő tanévre; bennlakó növendékek évi 400 frt. fizetés mellett vétetnek fel, mely összegben a tandíj is belefoglaltatik.

VEGYESEK.

— Szerkesztőségünkbe újabban beküldött, következő irodalmi újdonságokra hívjuk fel olvasóink szives figyelmét: „Magyar könyvesház“ 1. Irka-Firkák. Elbeszélések, emlékjegyzetek, novellák, jellemvázlatok s több effélék Tóth Kálmántól. Budapest Aigner L. Ára 60 kr. 2. Feltámadás után. Elbeszélés, írta Margitay Dezső, Budapest, Aigner L. Ára 60 kr. Csakugyan Aigner L. az újabb és jelesebb magyar könyvek gazdag és terjedelmes (56 l.) jegyzékét kívánatra ingyen küldi meg:

| | |
|---|---------------|
| — Budapest 1878 évi költségelőirányzata | 5.806,019 frt |
| Ebből esik az elemli iskolákra | 563,488 frt |
| a polgári iskolákra | 148,630 frt |
| a reáliskolákra | 132,316 frt |
| A főváros összes bevétele | 5.560.732 frt |
| Van tehát hiány | 483,977 frt |

— Az Abafi L. által nagy gondal szerkesztett „Figyelő“ irod. történeti közlöny oktoberi száma a következő gazdag tartalommal jelent meg: Heltai Gáspár „Magyar kronikája“, Helmar A. Szirmay A. és Hungariája, Vajda

V. = Jog- és természettudomány. az Árpádok alatt, ifj. Fejérpataki L. — Ormos László, Abafy L. — Két kalocsai megyei pap író, Szulik I. — Pécskai népköltészet, Haraszti Gy. — Kazinczy Ferenc, Aranka György és Kozma Gergely, Kozma F.-től. — Gr. Mikó Imre leveleiből, Felméri L. — Gr. Dessewffy József levele gr. Széchenyi Istvánhoz, Abafi L. Anyos- és Virág-reliquiák, Szigetfői, Irod. tört. reperitorium, Szinnyei I. — Kisebb költemények.

— Stein J. kiadásában megjelent a „Magyar gazda könyvtára“. Jelesebb könyvek a földmívelés, házi- és mezőgazdaság, barom- és baromfi-tenyésztés, kertészet, gyümölcsfenyésztés koraszat stb. köréből.

— A budapesti m. kir. állami felsőbb leányiskola a beállott tanévvel fennállásának harmadik évébe lépett. Az egy éves előkészítő tanfolyam s a középiskolai I. s II. osztályon kívül az idén a III. osztály is megnyitott. A felvételi vizsgálatok szept. 16—18-dikáig tartattak. E két napot azonban a jelentkezők nagy száma miatt még meg kellett toldani vagy kettővel. Fel lett véve összesen az intézet négy osztályába 220 növendék. s elutasítva vagy 24—30. Az I. s II. osztályokat miniszteri engedéllyel párhuzamosítani kellett. A 220 létszám osztályonként így oszlik meg: előkészítő 47. I. osztály: 73. II. osztály: 66, III. osztály: 34. Az intézet igazgatásával az 1877/8 tanévre ismét Molnár Aladár országgyűlési képviselő lón megbízva. A tanári testület a hitoktató s egy felügyelő nön kívül már 11 tagból áll, három nő kivételével, mindnyájan férfiak, hatan rendesek, ötön pedig óraadók. Az intézet helyiségeinek már alig elégséges a gr. Ciráky-ház Erzsébet- s Józseftérre néző első emeleté. A lefolyt tanév végén ez intézet tankönyveinek érdekében a közoktatási miniszteriumban értekezlet volt, melyre hivatalosak voltak: Szász Károly, Molnár Aladár, dr. Kármán Mór, Berec Antal, Névy László, dr. Károly Gy. Hugó, Torkos László s Sonnenfeld Zsigmond. Az értekezlet Göncy Pál miniszteri tanácsos elnöklete alatt megállapította a felsőbb leányiskolákban használandó magyar s német nyelv- s irodalmi tan- s olvasó könyvek tervezetét, melyek Torkos László s Sonnenfeld Zsigmond tanárok szerkesztésében rövid idő múlva igen díszes kiállításban hagyják el az egyetemi nyomdát. Még azt az örvendetes mozzanatot kell megemlitenünk, hogy a beállott tanévvel Máramaros-Szigeten s Trencsénben is megnyitottak az állami elsőbb leányiskolák. (Tan. Közl.)

— Tonger A. I. kiadásában Kölnben megjelent és Stein János könyvkereskedésében kapható: **Broichman's Zeichenwerke.** A porosz királyi kormány Koblenzben kelt ez évi február hó 23-áni rendelete folytán a népiskolákban bevezetett. — Új kiadásban megjelent: **Systematisch geordnete Vorlegeblätter für den ersten Zeichenunterricht mit Lineal, Mass und Zirkel in Volksschulen.** Nach den ministeriellen Bestimmungen zusammengestellt von J. Broichman, Hauptlehrer und Rector in Köln. Fünfte. durch 20 Blätter vermehrte Auflage auf stärkerem Papier. Gradlinige Figuren: Heft 1—10, Krummlinige Figuren: Heft 11—15 à Heft (8 Blatt) 40 Pf. — **Sechzig grosse Wandtafeln.** 3 Auflage. Gradlinige Figuren: Heft 1—4, Krummlinige Figuren: Heft 5 à Heft (12 Blatt) 4 M. Auf Papp gezeichnet à Heft 7 M. Dazu präparirter Wandrahmen zum Einstellen der aufgezogenen Wandtafeln, 2 M. 75 Pf. Desselben: Das Zeichnen mit Lineal, Maass und Zirkel in den deutschen Volksschulen (mit Musterblatt), 25 Pf.